

Indikatorrapporten

INNHold

PUBLISERT 22. NOV. 2024 | OPPDATERT 4. MARS 2025

Immaterielle rettigheter

Kapitlet presenterer indikatorer for immaterielle rettigheter ("Intellectual Property Rights", IPR) i Norge og internasjonalt. Immaterielle rettigheter er særlig relevant under utvikling og/eller kommersialisering av nye produkter og tjenester og har derfor lenge blitt brukt som et mål på resultater av forskning og innovasjonsvirksomhet. IPR-statistikken omfatter patent-, varemerke- og designbeskyttelse. Vi presenterer tall for hvordan søkingen om beskyttelse av IPR har utviklet seg over tid, og på tvers av teknologiområder. Kapitlet begynner ved å sette norsk patentering i en internasjonal sammenheng, før fokuset dreier rundt mot norske aktører som søker IPR i Norge.

Bidragstere:

Eric Iversen, NIFU

Claudia Berrios, SSB

Erik Fjærli, SSB

Norske IPR-indikatorer i internasjonal sammenheng

[Immaterielle rettigheter](#), eller «IPR», har lenge blitt brukt som et mål på resultater av forskning og innovasjonsvirksomhet. Økonomiske aktører bruker både patenter og to andre rettighetstyper for å beskytte sine 'immaterielle' investeringer for å skille seg ut blant konkurrentene. IPR-indikatorer baserer seg blant annet på at;

- Aggregerte patentdata gir informasjon om ulike aspekter ved ny teknologi med potensiale for industriell bruk, blant annet hva som blir oppfunnet, av hvem, når og hvor.
- Varemerker er en annen immateriell rettighetstype som beskytter unike og gjenkjennelige tegn knyttet til et foretak, et produkt eller en tjeneste. Mens patentdata i større grad brukes i FoU-intensive næringer, særlig i industrien, er varemerker en mer relevant indikator blant annet for nyvinning i den voksende tjenestesektoren.
- Den tredje rettighetstype er «Industrielle design» (tidligere mønsterrett) som beskytter kjennetegn knyttet til et produkts utforming («design»). Dette er en type kjennetegnsbeskyttelse som har mest verdi der betydningen av design kan skape en konkurransefordel.

IPR-systemet blir stadig mer internasjonalisert, spesielt i Europa. Her arbeides det med å konsolidere et felles patentsystem under EPO (European Patent Office) og et felles registreringssystem for varemerker og design i EU-land, administrert av EUIPO (European Union Intellectual Property Office). I 2023 ble et enhetlig patentsystem introdusert blant 18 EU medlemsland i første omgang. Dette er et viktig steg mot et europeisk system for de tre rettighetstypene enhetspatent, EU-varemerke og EU-design.

Harmoniseringsarbeidet i Europa påvirker hvor og hvordan aktører søker IPR over tid. Innen kjennetegnsrett (EU-varemerke og E design) er dette arbeidet relativt nytt. Virksomheter bruker fortsatt i stor grad de nasjonale systemene for å beskytte sine kjennetegn, og det er derfor ikke modent nok som grunnlag for innovasjonsindikatorer ennå.

Patentering hos EPO har derimot blitt en standard for patentindikatorer. EPO-patenter, spesielt når de er tildelt, regnes som en bransjestandard. Dette skyldes delvis størrelsen på markedet (potensielt 39 medlemsland), men også den høye kvaliteten på granskingen av patentsøknader. Norske aktører har siden 2008 kunnet benytte EPO på lik linje med andre europeiske land. Nedenfor vil vi først presentere mål for kvantiteten og kvaliteten på norsk patentering i Europa.

Norsk patentering i europeisk sammenheng

Det europeiske patentkontoret (EPO) mottok i underkant av 200 000 patentsøknader i 2023, en oppgang på 30 prosent fra ti år tidligere. Det gjelder patentsøknader sendt til EPO, enten direkte eller via såkalt internasjonale søknader (Patent Cooperation Treaty eller PCT). Norske aktører sendte inn i gjennomsnitt 600 søknader i året til EPO i perioden, eller ca. 3 promille av totalen.

Norsk patentering i Europa økte også drøyt 30 prosent, på linje med utviklingen totalt.

Figur 5.1a viser fordelingen av patentsøknader etter søkers land eller geografiske regioner. Norsk patentering (øverst i søylene) er knapt synlig. EU27, USA og Japan har lenge dominert antallet europeiske patentsøknader. Antallet søknader fra disse hovedlandene og regionene har holdt seg relativt stabilt fra 2014 til 2024. I noen tilfeller holder antallet seg flatt (Japan, Tyskland, Frankrike, Finland), mens det øker i andre (USA, Norden, Sveits). Det er imidlertid få land eller regioner som både øker i antall og andel av totalen.

Figur 5.1a. Europeisk patentsøknader¹ levert de siste 10 år etter søkers land/region. 2014–2023.

¹ Gjelder EP-A. I tillegg til søknader direkte til EPO gjelder tallene internasjonale søknader (PCT) som entret 'europeisk fase' i et gitt år. Søkerens land er basert på adressen til første søker.

Kilde: EPO, 2024.

Unntaket er Kina, og i mindre grad Sør-Korea og Taiwan. Kinesiske patenter utgjorde 10,4 prosent av alle europeiske søknader i 2023, opp fra 3 prosent i 2014. Japanske søknader utgjorde en litt høyere andel på 10,8 prosent i 2023, men hadde falt fra 14,5 prosent året før. Det er verdt å merke seg at utviklingen i EU27-landene er flat, med unntak av enkelte økonomier. Tyskland og Frankrike har svekket sin posisjon relativt sett.

De enkelte landenes størrelse varierer betydelig, både målt i befolkning og økonomi. Derfor er absolutte tall for antall patenter et for grovt mål i en innovasjonsindicatorsammenheng. Patentindikatorer baserer seg ofte på antall søknader i forhold til befolkningens størrelse eller økonomiens størrelse. Når dette tas i betraktning, havner antall norske søknader blant topp 20. I EPOs siste Patentindeks (2023) ligger Norge på en 16. plass i antall EPO-søknader per million innbyggere. Med 122 søknader per million innbyggere kommer Norge rett etter USA og Singapore, men foran Storbritannia og Italia. Norge hadde dermed falt fra en 15. plass i 2019, da det var 94 norske søknader per million innbyggere.

Det finnes ulike metoder for å beregne patentintensitet i internasjonale sammenligninger. Figur 5.1b viser patentproduksjon blant OECD-land fra 2011 til 2020 ved hjelp av to standardmål: (i) patentproduksjon per million innbyggere i arbeidsfør alder (16-67 år) og (ii) patentproduksjon per milliard kroner i BNP. Figuren bruker prioritetsdato (datoen for den aller første søknaden) for å tidfeste patentproduksjon, i motsetning til EPO. Den beregner også opprinnelsesland basert på oppfinnerens land heller enn søkerens land, fordi foretak som patenterer mye kan påvirke et lands rangering uforholdsmessig mye.

Figur 5.1b. Patentintensitet i OECD-land: Gjennomsnittlig antall prioritetsøknader per innbygger og BNP. 2011–2020.¹

¹ Dataene er basert på opprinnelig søknadsdato (prioritet). Landstilhørighet er beregnet ut fra oppfinnerens land. BNP-tallene gjelder årlig produksjon, målt i løpende priser i milliarder USD kjøpekraftspartitet (PPP). Befolkningstallene er for aldersgruppen 16-67 år.

Kilde: Patentdata fra EPO-Patstat 2024; BNP-tallene og Befolkningstallene for aldersgruppen 16-67 år er også fra OECD (stats.oecd).

Figur 5.1b viser at Sveits toppe patenteringsintensiteten, både i forhold til befolkningens størrelse og økonomisk aktivitet. Jo høyere opp et land er, desto flere patenter per million i arbeidsfør alder. Jo lengre til høyre et land er, desto flere patentsøknader per milliard kroner i BNP. Luxemburg, Irland og Norge skårer høyere i forhold til arbeidsstokken, mens Finland, Israel og Japan skårer høyere i forhold til økonomisk produksjon. Land på linjen balanserer mellom disse dimensjonene blant OECD-landene.

Patentproduksjonen i Norge var i gjennomsnitt 159 prioritetsøknader per år i perioden 2011–2020 per million innbyggere i arbeidsfør alder, opp fra 150 for perioden 2001–2010. Dette tilsvarer 1,6 søknader per milliard i BNP i siste periode, en betydelig nedgang fra gjennomsnittet på 2,03 i begynnelsen av årtusenet. Nedgangen skyldes at norsk økonomi har vokst langt raskere enn norsk patentering det siste tiåret, godt hjulpet av oljemarkedet.

Norge havner på 15. plass blant de 39 OECD-landene basert på disse standardmålene for patentintensitet. Norsk patentering er dermed sammenlignbar med nivået på patentering i USA, Storbritannia og Irland, og Norge skårer relativt høyt sammen med andre innovative land.

Patentspesialisering

Patenteringsintensiteten varierer også innad i land. Denne variasjonen sier noe om de teknologimarkedene der nasjonale aktører konkurrerer mest aktivt og gir dermed en indikasjon på hvor landet er mest innovativt. Teknologiområder med høy patenteringsaktivitet brukes ofte som indikator på et lands konkurransefortrinn i et gitt tidsrom. For eksempel har norske aktører

patentert aktivt innen oljevirkosomhet under utvikling av og utvinning fra oljefelt i Nordsjøen de seneste tiårene.

EPO har kategorisert patenter i 35 teknologiområder ved hjelp av [WIPO IPC teknologikonkordans](#). Teknologiprofilen til europeisl patenter tildelt norske aktører i perioden 2014–2023 er sammenlignet med tilsvarende profil for aktører i de fem andre barometerlandene Danmark, Finland, Nederland, Sverige og Østerrike. Figur 5.1c viser teknologiområdene der norsk patentering fremstår som forholdsvis sterkere eller svakere enn disse landene.

Figur 5.1c. Spesialiseringsindeks for patenter tildelt av EPO 2014-2023: Norge sammenlignet med barometerlandene. ¹

¹ Revealed Patent Advantage (RPA) sammenlikner norske patenter etter teknologi ift. patenter fra fem barometerland (Danmark, Sverige, Finland, Nederland, Østerrike), og er beregnet slik:

$$RPA = 100 \cdot \tanh \left(\ln \left(\frac{\sum_j \frac{Publ_{ij}}{\sum_i Publ_{ij}}}{\sum_j \frac{Publ_{ij}}{\sum_i Publ_{ij}}} \right) \right)$$

Formelen normaliserer indeksverdier til et symmetrisk intervall fra -100 til +100 for å forenkle sammenligning for hvert teknologiområde mellom land.

Kilde: EPO-Patstat, 2024: NIFU basert på en fremgangsmåte brukt av Fraunhofer ISI (Tyskland).

Teknologiområder med verdi rundt null indikerer at norsk patentering er på linje med de andre barometerlandene samlet sett. Indeksen viser at jo høyere positive verdier (øverst og til høyre), desto mer spesialiserer Norge seg i forhold til de andre barometerlandene. De to teknologiområdene på topp for Norge er knyttet til spesialisert ingeniørvirkosomhet, hvor verftsindustrier forklarer mye av styrken innen bygningsteknikk. Det er også verdt å merke seg at Norge har en relativ spesialisering innen miljøteknologi (Indikatorrapporten 2023).

Høyere negative verdier tolkes motsatt. Norge patenterer forholdsvis lite innen telekomteknologier, noe som ikke er overraskenc gitt at målestokk inkluderer globale ledere som Sverige, Finland og Nederland. Underliggende tall presenteres som tabell, se tabe A-10.1 i tabelldelen.

Patentkvalitet

Norge er blant de topp 20 landene når det gjelder antall patenter søkt i Europa av nasjonale aktører de senere årene, uavhengig beregningsmetode. Kvaliteten på norske patentsøknader er en annen viktig dimensjon for å vurdere patenter som innovasjonsindikator. Indikatorer på patentkvalitet inkluderer familiestørrelser, andel sampatenter og gjennomsnittlig antall siteringer. Kvaliteten på norsk patentering i Europa presenteres her basert på prioritetssøknader observert i EPO fra 2000 til 20

‘Patentfamilier’ brukes ofte som tellekant når man sammenligner et lands patentproduksjon på tvers av land. En patentfamilie består for eksempel av tre familiemedlemmer hvis en opprinnelig søknad levert til EPO (prioritetssøknad) videreføres til USA og Japan. Hvor mye en opprinnelig patentsøknad videreføres til andre land gir en indikasjon på den potensielle verdien søkeren knytter til oppfinnelsen.

Sampatentering er et mål på forskningssamarbeid på tvers av land. Oppfinnelser som involverer flere oppfinnere fra ulike land antas å ha større potensial enn de som stammer fra én enkelt oppfinner eller et lite team i samme land. I Norge finner vi sampatentering i omtrent én av fem søknader (21 prosent), noe som er på linje med de andre skandinaviske landene (20 prosent for Sverige og Danmark). Globalt er gjennomsnittet 15 prosent, eller mindre enn én av seks søknader.

Figur 5.1d. Gjennomsnittlig antall søknader i patentfamilier basert på førstesøknadsdato. 2000–2019.

Kilde: EPO-Patstat 2024, tilrettelegging Fraunhofer ISI (Tyskland), presentasjon NIFU.

Størrelsen på patentfamilien (antall videreføringer) brukes som et kvalitativt mål på patenteringsaktiviteten i en populasjon. Figur 5.1d viser at norske patentfamilier i gjennomsnitt består av 6,9 patentsøknader, fulgt av Sveits med 6,8. Dette er betydelig høyere enn de andre barometerlandene og gjennomsnittet for EU-27, som er 5,5.

Patentsiteringer er det mest brukte kvalitetsmålet for patentering i indikatorsammenheng. Indikatoren for “fremoversiteringer” summerer antall ganger en patentsøknad blir sitert av senere patentsøknader, noe som kan indikere oppfinnelsens innflytelse og relevans for innovasjon på sikt. Det er viktig å merke seg at denne indikatoren er “høyretrunkert”, som betyr at nyere data kan væ ufullstendige fordi de ikke har hatt nok tid til å utvikle seg fullt ut.

Tabell 5.1a. Gjennomsnittlig antall patentsiteringer fra europeiske patentsøknader per land. Prioritetsår 2001–2016.

LAND	2001-2004	2005-2008	2009-2012	2013-2016	Totalt
------	-----------	-----------	-----------	-----------	--------

Østerrike	3,2	3,5	4,4	3,6	3,7
Sveits	4,8	5,7	6,4	5,6	5,6
Danmark	7,0	7,7	7,5	5,9	7,0
Finland	6,4	6,7	7,9	5,3	6,6
Nederland	5,3	6,2	7,3	5,8	6,2
Norge	5,1	5,5	6,4	5,0	5,5
Sverige	6,0	7,4	8,6	6,8	7,2
Totalt	5,4	6,1	6,9	5,4	6,0

Kilde: EPO-Patstat 2024, tilrettelegging Fraunhofer ISI (Tyskland), presentasjon NIFU.

Tabellen viser at patenter søkt hos EPO av barometerland mellom 2001 og 2016 (prioritetsår) i gjennomsnitt har blitt sitert seks ganger. Siteringsintensiteten for norske søknader var 5,5, noe som er under gjennomsnittet for svenske patenter (7,2 siteringer) og danske søknader (7 siteringer), men vesentlig høyere enn Østerrike (3,7 siteringer) og litt lavere enn sveitsiske søknader. Gjennomsnittet for EU-27-landene var 4,2.

Immaterielle rettigheter i Norge

For å beskytte en oppfinnelse i Norge kan man som omtalt i kapittel 5.1 søke direkte om patent til Patentstyret eller man kan søke om patent gjennom Det Europeiske patentkontoret (EPO). Når patentet er godkjent i EPO kan man søke validering i Norge gjennom Patentstyret. I dette delkapitlet ser vi nærmere på søknader mottatt av Patentstyret som er levert av norske og utenlandske søkere som søker om beskyttelse av immaterielle verdier i Norge. Vi ser både på søknadene sendt direkte til Patentstyret og søknadene levert gjennom EPO-systemet. Det er verdt å merke seg at statistikken omtalt i dette delkapitlet ikke inkluderer søknader om immateriell beskyttelse som norske søkere kun sender til utlandet.

Validering av patent

Patenter til validering og patentsøknader er to forskjellige indikatorer. Patenter til validering er patenter som er blitt tildelt av Det europeiske patentkontoret (EPO) i henhold til europeiske retningslinjer. EPO står dermed for godkjeningsprosessen. Patentstyret validerer disse patentene slik at de blir gjeldende i Norge. Når man snakker om patentsøknader, så menes det dokumentet som norske og utenlandske søkere sender til Patentstyret for å starte en prosess som kan resultere i et patent.

Fortsatt lavt patenteringsnivå i Norge i 2023

Patentstyret mottok til sammen 1 398 patentsøknader i 2023, en prosent lavere enn året før. Dette er det andre år på rad med lav patentinngang registrert hos det norske patentkontoret. Nedgangen i 2023 skyldes færre patentsøknader fra norske søkere, som var 3 prosent lavere.

Siden toppnoteringen for patentsøknader i 2017 har tallene variert, men er nå på sitt laveste nivå noensinne. Denne nedgående trenden kan ha flere årsaker. For noen er et patent en åpenbar viktig investering og en sikkerhet mot kopiering. I tillegg kan et patent eller en godt sammensatt portefølje av immaterielle verdier omsettes separat eller øke verdien av virksomheten.

Et viktig moment er at ikke alle oppfinnere søker om immateriell beskyttelse. For noen innovatører er det viktigere å holde detalje om sine oppfinnelser unna offentligheten. Ved å starte en patenteringsprosess må man levere detaljert dokumentasjon til patentmyndighetene. Det er kjent at hemmelighold er en kjent strategi når det gjelder oppfinnelser. Dette kan være aktuelt for innovatører som ser at levetiden av oppfinnelsen mest sannsynlig vil være kort. Dette gjelder spesielt teknologiske områder der utviklingen går så fort at den største risikoen ikke er at andre kopierer, men at løsningen blir fort utdatert. Oppfinnere har også et vindu på 18 måneder der de har anledning til å trekke sine patentsøknader ut av prosessen og da forsvinner disse fra Patentstyrets database.

Når det gjelder utenlandske søkere, så viser tallene et nokså stabilt nivå. Antallet patentsøknader som kommer direkte til patentmyndighetene eller gjennom PCT-ordningen har til sammen fluktuert mellom 604 og 955 patentsøknader siden 2015. I 2023 var nivået på 616 søknader. Dette peker på at utenlandske aktører fortsatt ser verdi i å sikre sine oppfinnelser i det norske markedet. Men antallet er ikke spesielt høyt, det er fortsatt flere norske søkere som søker direkte til Patentstyret.

Tabell 5.2a Antall patentsøknader. 2015–2023.

År	Totalt antall patentsøknader	Nasjonale søknader inngitt av innenlandske søkere	Nasjonale søknader inngitt av utenlandske aktører	Videreførte inter-nasjonale søknader (PCT)	Av søknader i alt: Fra norske foretak
2015	1 805	1 120	129	556	860
2016	2 062	1 195	121	746	840
2017	2 063	1 108	136	819	807
2018	1 660	1 016	101	543	825
2019	1 531	883	89	559	752
2020	1 444	834	101	509	693
2021	1 580	899	123	558	797
2022	1 410	806	88	516	699
2023	1 398	782	101	515	657

Tekniske konsulenter med flest patentsøknader i Norge, også i 2023

En oversikt over antall patentsøknader i perioden 2015–2023 viser at foretakene i næringen tekniske konsulenter er de ivrigste patentsøkerne. De sto bak hver fjerde patentsøknad sendt av norske foretak i denne perioden. Jobber man i et teknisk konsulentmiljø er sjansene større for at man arbeider med å finne løsninger som kan trenge beskyttelse gjennom et patent. Denne tendensen har holdt seg over mange år. Det som har forandret seg er at siden 2022 har aktørene innen forskning og utviklingsarbeid overgått maskinindustrien i antall innsendte søknader. Se figur 5.2a.

Figur 5.2a Antall patentsøknader etter viktige næringer. 2015-2023.

Kilde: SSB, Statistikk om patenter, design og varemerke.

Betydelig færre varemerkesøknader kom gjennom Madridprotokollen i 2023

Patentstyret tok imot 15 959 søknader om registrering av varemerker, 10 prosent lavere enn 2022. Vi må tilbake til 2014 for å finne lavere tall enn dette. Denne kraftige nedgangen skyldes utelukkende utenlandske søkere. Utenlandske aktører kan søke om varemerkebeskyttelse i Norge ved å søke direkte til Patentstyret eller ved å validere sine varemerker gjennom Madridprotokollen en internasjonal ordning som gjelder for 122 land og gjør det mulig å søke om varemerke i flere land samtidig. Tallene viser at det kom 9 994 varemerkesøknader gjennom denne protokollen i 2023, det var 14 prosent lavere enn året før.

Midlertidig, var pågangen fra norske søkere 6,0 prosent høyere enn året før. Til sammen sendte disse 3 309 varemerkesøknader. Dette utgjorde 21 prosent av alle søknader om varemerke mottatt i 2023.

I motsetningen til patentregistreringer, som tar lengre tid og er mer kompleks, er prosessene rundt varemerkebeskyttelse for det meste raskere og enklere. Derfor kan antall søknader om registrering av varemerke gi oss et mer aktuelt innblikk i omfanget av innovativ aktivitet i næringslivet.

Om varemerker og Madridprotokollen

Et varemerke er et særpreget kjennetegn på en vare og/eller tjeneste. Et varemerke registreres for en rekke typer kjennetegn på produkter, men først og fremst tjenester. Varemerkebeskyttelse dekker kjennetegn i form av figurer, ordmerker og slagord. Den har vokst med utviklingen i markedet til også å inkludere blant annet bevegelsesmerker og lydmerker (se [Patentstyrets hjemmeside](#)). Foretak bruker varemerker hovedsakelig i forbindelse med lanseringer av nye produkter og tjenester for å beskytte et særpreg i produktet eller tjenesten. Varemerkeregistrering er en annerledes, men komplementær innovasjonsindikator for de mer tradisjonelle patentindikatorene. Der patentindikatorer oftest blir brukt til å måle teknologisk oppfinnsomhet, vitner varemerkeregistreringer om endringsprosesser som foretas nærmere markedet.

Varemerkeregistrering kan ikke brukes ukritisk som innovasjonsindikator. En problemstilling er at varemerker i utstrakt grad

blir brukt i ikke-innovativt øyemed, for eksempel innenfor restaurantbransjen, hvor innovasjonsgrad ikke nødvendigvis er fremtredende. Dessuten blir varemerker brukt i ikke-kommersielle sammenhenger.

Madridprotokollen: En internasjonal avtale som gjør det enklere og billigere å søke internasjonal varemerkeregistrering i flere land samtidig. Dekker 122 land.

Tabell 5.2b Antall varemerkesøknader. 2015–2023.

År	Totalt antall varemerkesøknader	Nasjonale søknader inngitt av innenlandske søkere	Nasjonale søknader inngitt av utenlandske aktører	Internasjonale utpekninger i Norge via Madrid-protokollen	Av søknader i alt: Fra norske foretak
2015	16 630	4 097	3 007	9 526	3 710
2016	15 702	4 265	3 302	8 135	3 841
2017	17 307	4 439	3 061	9 807	4 040
2018	17 279	4 765	2 799	9 715	4 161
2019	17 287	4 168	2 844	10 275	3 643
2020	16 660	3 862	3 031	9 467	3 359
2021	18 142	3 910	3 219	11 031	3 527
2022	17 696	3 111	2 995	11 590	2 824
2023	15 959	3 309	2 656	9 994	2 873

Norske foretak har fortsatt lav pågang av søknader om varemerke

Norske søkere sendte samlet 6,0 prosent flere søknader om varemerke enn året før. Men isolerer man søknader sendt av foretakene ser man at en viss nedgående trend har preget 2022 og 2023. Fra de 3 309 søknader sendt av norske søkere i 2021 er 2 873 fra norske foretak. Nivåene er i de laveste lag sammenlignet med tidligere år og betydelig lavere enn toppåret i 2018, da kom det hele 4 161 søknader om varemerke fra det norske næringslivet.

Figur 5.2b viser næringene med flest norske søknader til Patentstyret. Det er andre næringer som dominerer for varemerke og design enn for patenter. Mens søkere om patenter som nevnt er mest opptatt av å beskytte en teknisk løsning, er søkere om varemerke og design mer opptatt av profilering eller markedsføring av sine produkter.

Figur 5.2b viser næringene med flest norske søknader til Patentstyret. Det er andre næringer som dominerer for varemerke og design enn for patenter. Mens søkere om patenter som nevnt er mest opptatt av å beskytte en teknisk løsning, er søkere om varemerke og design mer opptatt av profilering eller markedsføring av sine produkter.

Det er derfor ikke uventet at det var agentur- og engroshandel som søkte mest om varemerkebeskyttelse i perioden 2015–2023 med over 5000 søknader, mens detaljhandel er næringen med nest flest søknader. I tillegg er det en god del søknader i faglig, vitenskapelig og teknisk virksomhet ellers, en næring som også har mange patentsøknader. Nærings- og nytelsesmiddelindustri er også en betydelig søkergruppe hva varemerkebeskyttelse angår, men har få patentsøknader. Fra næringen IT-tjenester kommer det også en del varemerkesøknader.

Figur 5.2b Antall varemerkesøknader etter størrelsesgruppe. 2015–2023.

Kilde: SSB, Statistikk om patenter, design og varemerke

Designsøknader er i 2023 den eneste kategorien med økende antall søknader

Patentstyret mottok 1 365 søknader for designbeskyttelse i 2023, dette var 14 prosent høyere enn året før. Designbeskyttelse søkes i mindre omfang enn varemerker og har lenge også vært mindre enn patenter. Men i 2023 begynner søknadsinngangen til designbeskyttelse å nærme seg antall nivået vi ser på patenter.

Det er fortsatt slik at de fleste søknader om designbeskyttelse kommer fra utenlandske aktører, spesielt gjennom Haag-overenskomsten. Via denne avtalen kom 1 014 søknader. Det tilsvarer 74 prosent av hele søknadsmassen for designsøknader i 2023.

Blant norske søkere var 9,0 prosent av designsøknadene sendt av foretak, mens de resterende 1,0 prosent sendt av personer uten foretakstilknytting.

Om design og Haag-overenskomsten

Design refererer til utseendet og formen til et produkt eller en del av et produkt. Design kan beskytte form og utseende på et produkt, deler av produktet, utseendet til ikke-fysiske gjenstander, et ornament eller et interiørmessig arrangement.

Design kan være en integrert del av utvikling og gjennomføring av produktinnovasjoner. Endringer i design som ikke medfører en vesentlig endring i et produkts funksjonelle egenskaper, betraktes likevel ikke som produktinnovasjon. Endringer i design vil ofte karakteriseres som markedsinnovasjon.

Haag-overenskomsten: En internasjonal ordning der man ved hjelp av en søknad kan få vern for designet sitt i landene som er medlemmer av ordningen. Dekker 97 land.

Tabell 5.2c Antall designsøknader. 2015–2023.

År	Totalt antall designsøknader	Nasjonale søknader inngitt av innenlandske søkere	Nasjonale søknader inngitt av utenlandske søkere	Internasjonale utpekninger i Norge via Haag-overenskomsten	Av søknader i alt: Fra norske foretak (i VoF)
2015	1 213	250	183	780	230
2016	1 229	240	158	832	185
2017	1 253	242	165	846	219
2018	1 154	242	181	731	210
2019	1 212	244	147	821	200
2020	1 279	236	163	880	213
2021	1 292	211	209	872	200
2022	1 198	155	141	902	125
2023	1 365	185	166	1 014	167

Kilde: Patentstyret

Designbeskyttelse søkes mest innen næringene agentur- og engroshandel, som vist i fig. 5.2c. Deretter kommer grupperingen arkitekter og tekniske konsulenter samt faglig, vitenskapelig og teknisk virksomhet ellers.

Figur 5.2c Antall designsøknader for viktige næringer. 2015–2023.

Kilde: SSB, Statistikk om patenter, design og varemerke

Immaterielle eiendeler i et internasjonalisert FoU-system

Immaterielle rettigheter er et viktig og ofte benyttet mål på resultater av forskning og innovasjonsvirksomhet, i særdeleshet i analyser på makronivå over tid og i sammenligningen mellom land eller industrier. Men immaterielle rettigheter er også stadig viktigere innsatsfaktorer i forsknings- og utviklingsaktiviteter i en kontekst med økt internasjonalisering av FoU-aktiviteter.

Den internasjonale dimensjonen av FoU omtales blant annet i kapittel 1 hvor vi ser at finansieringen av norsk næringslivs egenutførte FoU fra norske og utenlandske foretak i eget konsern økte i 2022 (figur 1.2l). Finansiering fra utenlandske foretak i

eget konsern utgjorde over 4 milliarder kroner, tilsvarende nesten 10 prosent av all FoU utført i norsk næringsliv. Samme år, 2021, kjøpte norske foretak FoU-tjenester fra utenlandske foretak i eget konsern for 2,7 milliarder kroner (figur 1.2n). Dette tyder på at en betydelig andel av norske FoU-foretak er del av internasjonale konsern. I dypdykket «Utenlandskontrollerte foretak og FoU i næringslivet» kan du lese mer om dette.

→ Utenlandskontrollerte foretak og FoU i næringslivet

Les mer i dette dypdykket.

Som dypdykket viser, jobbet drøyt 22 prosent av de sysselsatte i næringslivet i utenlandskontrollerte foretak i 2021. Samme år utgjorde de utenlandskontrollerte foretakenes andel av næringslivet FoU-utgifter 27 prosent (her er ikke FoU i tjenestenæringene tatt med i statistikkgrunnlaget. Dette kan påvirke tallene begge veier).

Internasjonalisering av FoU-aktiviteter medfører at immaterielle eiendeler benyttes på tvers av landegrensene internt i internasjonale konsern. Dette åpner for muligheter som kan bidra til økt verdiskaping, for tilpassing i FoU-aktivitetenes innhold og organisering, dens innhold, men også hvordan eierskapet til FoU-resultatene er strukturert.

Dette påvirker igjen hvordan eventuell verdiskaping skattlegges. For å håndtere utfordringene som dette representerer har det blitt utviklet særskilte regler som det er viktig at aktørene i FoU-systemet er klar over og blir bedre kjent med. I fokusartikkelen «FoU i multinasjonale konsern: skattemessige konsekvenser og tilknyttede retningslinjer fra OECD» ser vi derfor nærmere på de skattemessige konsekvensene av FoU-aktiviteter utført i multinasjonale konsern og beskriver OECDs retningslinjer for blant annet internprising, immaterielle verdier, kostnadsbidragsordninger og restruktureringer.

→ FoU i multinasjonale konsern: skattemessige konsekvenser og tilknyttede retningslinjer fra OECD

Les mer i denne fokusartikkelen.

← Forrige side

Neste side →

Meldinger ved utskriftstidspunkt 2. mai 2025, kl. 21.53 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.